

BİZİM KELİMELERİMİZ: I

EL UCU

[O güzel sözde olduğu gibi, beşeriz, şaşarız; elbette biraz da unuturuz. Bu unutkanlığa sığınırken de kullandığımız güzel bir sözümüz var, ‘Ben akşam ne yediğimi bile hatırlamıyorum.’ Eee, biz daha akşam yediğimizi unutuyorsak başka neleri unutmuyoruz ki... İşte biz, unuttuğumuzu sandığımız veya gençlerin zaten hiç bilmedikleri kelimelerimizin arasında dolaşacağız. Üstelik bu kelimelerin önemli bir bölümü de dört dörtlük Türkçe... ‘Bakalım bu kelimelerimiz nelermiş?’ diyemeyeceğim, çünkü ilkini yazımızın başlığı olarak sunduk.]

Okuyucularımızın arasında yaşı iki otuz üçü devirenler varsa bu kelimemizi hatırlayacaklardır, amma bir şartla: Konya doğumlu iseler veya bu kelimenin konuşulduğu komşu coğrafyalardan gelmişlerse... Yoksa Edirnelisi de, Ardahanlısı da bu kelimenin ne

**Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU**

anlama geldiği bulmakta zorluk çekeceklerdir. Önce, kelimeimizin ilk sırayı almasının tatlı bir hikâyesini var, anlatıvereyim.

Yetmişli yılların yarısına koşan ben uzun yaz aylarından sonra sonbahar aylarının da bir bölümünü yazlık sitemizde geçiririm. Site iyiden iyiye sakinleşmiştir, gürültü patırtı yok denecek kadar azdır. Artan, dalgaların sahili döverken çıkardığı seslerdir.

Bir öğle yemeğinin sonuna doğru eşim elinde kalan ve tahminen iki üç lokmalık bir ekmek parçasını bana uzatıverdi. Ben henüz yemeğini bitirmemiştim, ama benim de bitirilecek birkaç lokmalık ekmeğim vardı. Hanım Tokatlı olduğu için sordum:

“Sizin oralarda, yemeğin sonunda elinizde, önünüzde artan küçük ekmek parçaları için ne derdiniz?”

Eşim duraladı ve cevap vere-

medi. ‘Demek ki dedim kendi kendime, bu konuda Tokat ağzında bir kelime yok.’

O da merak etti doğrusu... 47 yıllık Konya gelini ve 25 yıldan beri de Konya’da yaşıyor. Onu daha fazla meraklandırmadan söyleyiverdim:

“Hanım, biz Konyalılar yemeyi bitirip de sofradan kalkacağımız zaman elimizde bir iki lokmalık bir ekmek parçası kalmışsa onu zorla yemeğe çalışmayız, öbür ekmeklerin yanına koyarız ki öbür öğünde yemeğe önce ondan başlayalım. Biz bu küçük ekmek parçasına **el ucu** deriz.”

O, **el ucu** sözünü daha önce hiç duymadığını söylüyordu. Aslına bakılırsa ben de o ana kadar belki 30-35 yıldır bu kelimeyi hiç kullanmamıştım; hanımın ekmek parçasını yemem için bana vermesi veya ekmek kabına koymamı istemesi **el ucu**’nu aklıma getirtiverdi. Ancak şu kadarını söyleyeyim; özellikle bir lokantada bu tür küçük parçalar artmışsa hiç belli etmeden masadaki kâğıt peçetelerden birine sarar, cebime koyuveririm. Ne de olsa *nimet*, *nân-ı aziz*... Yani *ekmek*... (TDK sözlüğünde *nanıaziz*).

Biz Konyalılar bu ekmek parçalarını böyle adlandırıyoruz. Hem güzel bir söyleyiş hem de Türkçe... Acaba **el ucu** söyleyişinin başka anlamları da var mı? Hele bir araştırınız bakalım. Bir işe gönülsüz olarak yardım etmenin adına *el ucuyla* mı derlerdi, ne...

Artık bundan sonra, **el ucu** adını verdiğimiz ekmek parçalarını, ne karnımız doymuşken zorla yiyeceğiz ne de başkalarını yemeye zorlayacağız. Ekmek kabımızın görevi nedir? Adı üzerinde: Ekmek kabı... Benim lokantalarda ki uygulamamı nasıl karşılırsınız, bilemem. Sahi, siz hiç aç kaldınız mı?

Şimdi soru sormaya devam edelim: Bu kelimemizi bugüne kadar hiç işitmiş miydiniz? Veya vaktiyle işitip de unutmuş muydunuz? Katılacağım büyük çaplı bilimsel toplantılarda Türk soylu veya yabancı uyruklu bilim insanlarına, **el ucu** ekmekleri gösterip onların ne ad verdiklerini öğreneceğim, eğer bir ad vermişlerse tabii.

Kelimemizi komşu illerimizde bulabilir miyiz? Elbette bakacağımız yazılı kaynaklar olacaktır, yoksa 80 ilimizin insanlarından temsilci seçip sormamız bu yazımızın sınırların çok aşar. O hâlde, 1935’ten sonra ülkemizde başlatılan ve yıllarca sonra tekrarlanıp iki ayrı dönemde derlenen kelimelerden oluşan *Derleme Sözlüğü* diye bilinen kaynak eserin ilgili maddesine göz atmak. Biz de öyle yaptık. İşte sonuçlar:

el ucu (I) 1. Sofrada kalan son lokma ya da ekmek parçaları. (Tire-İzmir; Doma-İnegöl-Bursa; Berendi-Ereğli-Konya. Bu başlığın 2. alt dalı ile II. dalına yüklenen anlamlar çok farklıdır. (*Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü V / E-F*, Ankara 1972,

1728.)

Demek ki kelimemiz; Bursa, İzmir ve Konya'nın ilçe ve köylerinde derlenmiştir. Tabii bu sonuç başka yerlerde olmadığı anlamına gelmez. *Derleme Sözlüğü*'ne kaynaklık eden kelimeler, daha çok o il, ilçe, bucak ve köylerde gönüllülerce yapılan derlemelere dayandırılmıştır. Bu konuda istekli olanların binlerce kelime derlediklerini de hatırlatmak isteriz.

Konya derlemeleri ile ilgili bir küçük bilgi eklemek isterim. Her iki dönemde de Konyalı derleyiciler büyük başarı sağlamışlar, binlerce kelimeyi dağarcığımıza kazandırmışlardır; Öğretmen M. Zeki [Mehmet Zeki Dalboy?] 1753 fiş, Belenler köyü öğretmeni İbrahim Aczi Kendi 629 fiş (birinci dönem); Hicri Göncel 9000 fiş, o yıllarda Konya'ya bağlı

olan Ermenek'ten Şinasi Alper 3000 fiş (ikinci dönem).

Konuya ilgi duyanlar için bir iki de kaynak tavsiye edeceğim.

1. Veli Sabri Uyar, *Ana Dilden Derlemeler/Öz Türkçe*. Basılı olmayan bu derlemeler Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndedir.

2. Mahmut Sural, "Veli Sabri Uyar'ın Defterlerinden", *Konya'nın Sesi*, 11-19 Nisan 1978. (1 numaralı kaynaktan yararlanılarak hazırlanan dizi yazıdır.)

3. Ahmet Kuş, "Konya Ağzı ve Bir 'Gonyalica Sözlük' Denemesi, *Yeni İpek Yolu/Konya Kitabı VIII*, Konya 2005, 123-136.

4. Adnan Özkafa, *Gonya Kitabı*, Konya 2010.

5. Saim Sakaoğlu, *Konya Ağzı Üzerine Araştırmalar*, Konya 2012. 300 s.

Aczimin Giryesi

Durma ağla...

Bakmayın sakın bir köşede oturduğuma,
İçimde kopan fırtınanın hesâbı yok.
Gâipten sesler fısıldar rüzgâr kulağıma:
Durma ağla, gözyaşı dökmenin nisâbı yok.

Ahmet Sevgi

KUDÜS'TEKİ ÖZBEK TEKKESİ VE ABDÜLAZİZ BUHARİ

Gezilerde fotoğraf çekimlerinin yanı sıra ilginç şahsiyetlerle de tanışıyoruz. Büyük Selçuklu Mirası Projesi için Mart 2010 tarihinde Filistin'e gitmiştik. Projeye ilgili çekimlere devam ederken bir mola sırasında Özbek Tekkesi Şeyhi Abdülaziz Buhari'yle karşılaştık. Özbekistan'dan gelen bir heyete mihmandarlık yapıyormuş. Kendisine Harem-i Şerif içerisinde yer alan müzede çekim yapabilmek için bir türlü izin alamadığımızı söyledik. Müze müdürünü tanıdığını yarım saat kadar sonra gelip tekrar bir girişimde bulunacağını söyledi ve beklemeye başladık. Bu arada öğle ezanları okunmaya başladı. Eşyaları Muhammed Beyin ofisine kilitleyip, Mescid-i Aksa'ya gittik. Öğle namazından sonra ofise gelip Abdülaziz Buhari'yi beklemeye başladık. Harem-i Şerif'in görevlilerinden Muhammed Bey müze konusunda beni işin içine karıştırmayın diyerek çekimser davrandı. Sebebini bilmediğimiz bir nedenle müze müdürüyle karşılaşmak istemiyordu. Beni mazur görün deyip küçük ofisinde bulunan lavaboda bardakları yıkayıp birer kahve daha yaptı. Kahveler her zamanki gibi çok acıydı. Vakit yarım saati çoktan geçmesine rağmen Abdülaziz Bey henüz gelmedi. Biraz daha bekleyip Harem-i Şerif'ten ayrıldık. Biz müze konu-

sunda her türlü girişimi yaptık. Demek ki kısmet değilmiş. Burada İsraililer de Filistinliler de gölgelerinden bile korkuyorlar. Hele küçücük bir resmî görevi olanlar bunu kaybetmemek için en olur işlerde bile inisiyatif almak istemiyorlar. Bunu da buradaki özel duruma yormak gerek...

Sur içerisinde daha başka yerleri de görebilmek için haremın Mağribi Kapısı'ndan çıkıyoruz. Geçtiğimiz dar sokaklar dışarıya ve hareme göre daha serin. Sıcak iklimlerde uygulanan taş yapılar ve dar sokaklar gölge ve rüzgâr sayesinde daha fazla serinlik veriyor. Surların diğer bölümlerinde olduğu gibi burada da güvenlik kameraları var. Hayat bütün zulüm ve kısıtlamalara rağmen akıp gidiyor. Pencerelerden çiçekler sarkıyor, sokaklarda çocuklar oynuyorlar. Biraz yürüdükten sonra klasik bir Osmanlı çeşmesine geliyoruz. İki dar sokağın kesişme noktasındaki çeşmenin önünde Yahudi polisler nöbet tutuyorlar. Suratlarına bile bakmadan geçip gidiyorum. Arkadaşlar çeşmenin ve polislerin fotoğraflarını çekiyorlar. Karşı sokaktaki otantik iş yerlerini ve ilginç portreleri fotoğraflayarak yürümeye devam ediyoruz. Bir süre sonra Hristiyanlarca kutsal kabul edilen Via Dolorosa Sokağı'na (Çile Yolu) ulaşıyoruz. Hristiyan turist grubu önlerinde büyükçe ahşap bir haç

taşıyan şahsın arkasından yavaş yavaş yürüyorlar. Bu tören Hristiyanlığa göre Hz. İsa'nın çarmıhla yürüdüğü yoldan gidişini simgeliyormuş.

Hristiyan turistlerin yürüyüşünü izlerken aynı sokak içerisinde bir kapının üzerinde yer alan Osmanlı sultan tuğrası dikkatimizi çekiyor. Tuğra ve kitabenin fotoğraflarını çekiyoruz. Yapı dıştan pek bir şeye benzemiyor fakat merak ettiğimiz için zile basıp bekliyoruz. Kapıyı küçük sevimli bir kız çocuğu açıyor. Osman Eravşar Bey İngilizce olarak bu bina hakkında sorular soruyor. Bina Nakşibendîler tarafından kullanılan Özbek Tekkesiymiş. Tevafuk işte mevlevihaneyi ararken Özbek Tekkesi'ni buluyoruz. Özbek Tekkesi'ne gelmek hiç aklımızda yoktu fakat kismetimizde tekkeyi ziyaret etmek de varmış. Aslında Abdülaziz Bey söz verdiği halde Harem-i Şerif'e gelmedi ama yine de tekkenin içini görmemiz iyi olacak. Bu sevimli kızın adı Denya imiş. Denya babasına geldiğimizi haber veriyor ve şeyh bizi karşılıyor. Abdülaziz Bey bizi her tarafı antika eşyalar, hatıra fotoğrafları, gazete kupürleri ve kitaplarla dolu bir salona buyur ediyor. Salonun duvarlarında

Türkiye, Özbekistan ve diğer Müslüman ülkelerden gelen liderlerle tanınmış kişilerin fotoğrafları, fermanlar, tuğralar, halılar ve tekkeyle ilgili basında yer alan haberler bulunuyor. Huzur verici bir mekân. Dedeleri 400 yıl önce

Buhara'dan Mekke'ye oradan da Kudüs'e göç etmişler. Tekke 1616 yılında kurulmuş. Arazisi Osmanlı Devleti tarafından tahsis edilen tekke uzun yıllar Orta Asya'dan gelen hacılara hizmet vermiş. O tarihlerde hac yolcuğu bir hayli meşakkatli olduğu için hac yolu üzerinde yer alan muhtelif şehirlerde bu tür tekkeler kurulmuş. Kadiriler tarafından kullanılan Kudüs'teki Afgan Tekkesi de Özbek Tekkesi'ne ait arazinin bir bölümü üzerine inşa edilmiş. Abdülaziz Bey, Sahih-i Buhari'nin müellifi İmam Buhari'nin torunu. Babası Onu 12 yaşındayken Türkçe öğrenmesi için Konya'ya göndermiş. Nakşibendi olmalarına rağmen küçük Abdülaziz, Mevlevi Şeyhi Yusuf Efendi'ye emanet edilmiş. Yusuf Efendi Konya'da demircilikle uğraşıyor-muş. Küçük Abdülaziz Türkçe öğrenebilmek için hem şeyhe çı-raklık etmiş, hem de tekkeye de-vam etmiş. Bir müddet sonra us-tası Arapça sormuş; "Nasıl gidiyor hayat?" diye. "Hiçbir şey anlamı-yorum, çünkü Türkçe bilmiyo-rum" demiş. Şeyh bu cevaba gül-müş ve "Öğren o zaman" demiş. Konya'da kaldığı süre içerisinde Türkçe öğrenmeye öğrenmiş fa-kat 20 yıl kadar kaldığı Amerika'da bu öğrendiklerinin çoğunu unut-muş. Şimdi onunla Türkçe, Öz-bekçe karışımı bir dille de olsa anlaşabiliyoruz.

Sohbetimiz bittikten sonra Abdülaziz Buhari ve küçük kızı Denya ile hatıra fotoğrafı çekti-riyoruz. Fotoğrafların çoğunu Den-ya çekiyor. Denya çok zeki bir çocuk. Fotoğrafa da bir hayli me-raklı. Osman Bey Denya ile İngi-lizce sohbet ediyor. Denya resme

de meraklı, okulda yaptığı resimleri bize göstermek için defterini getiriyor. Tek tek yaptığı resimleri anlatıyor. Allah nazardan korusun çok zeki ve sempatik bir çocuk. Sonra Abdülaziz Bey bize tekkeyi gezdiriyor. Duvarlardaki fotoğrafları ve el yazması kitapları gösteriyor. Tekkedeki el yazması kitapların sayısı 300 civarındaymış. Tekke içerisindeki gezimiz bittikten sonra tekkenin Mescid-i Aksa'yı gören çatısına çıkıyoruz. Çatıdan Kubbetüs Sahra ve Mescid-i Aksa'nın fotoğraflarını çekiyoruz. Tekke Harem-i Şerif'e çok yakın olduğu için minarelerden biri çok güzel görünüyor. Daha sonra tekkenin avlusuna inip dedesinin ve babasının mezarlarını ziyaret edip fatiha okuyoruz.

Avlu küçük ama içerisinde birkaç limon ağacı bulunuyor. Kudüs'ün zeytin ve limon ağaçları meşhurdur. Dalından bir limon kopartıp hatıra olarak alıyorum. Abdülaziz Bey daha fazla alın diyor fakat teşekkür edip tekkenin hatırası olan limonu fotoğraf çantamın içine koyuyorum. Ona Mevlevi Tekkesi'ne nasıl gidebileceğimizi soruyoruz ve birlikte gidelim diyor. Denya'ya veda edip tekkeden ayrılıyor. Abdülaziz Bey bizimle yürürken üç beş kez durmak zorunda kalıyoruz. Sur içinde yaşayan Filistinlilerin çoğu onu tanıdığı için durup onlarla hasbihal ediyor. Kudüs Mevlevihanesi sur içerisindeki El Mevleviyye Sokağı'nda bulunuyor. İki tekke arası yakın olduğu için kısa sürede mevlevihanenin bulunduğu sokağa ulaşıyoruz.

Mevlevihanenin bazı bölümleri mesken olarak kullanıldığı için Abdülaziz Bey zile basıyor ve ka-

pının açılmasını bekliyoruz. Kısa bir süre sonra kapıyı genç bir Filistinli açıyor. Mescitte görev yapan imamın kardeşiymiş. Abdülaziz Beyle daha önceden tanıştıkları için bizi içeriye buyur ediyor. Hep birlikte avluya giriyoruz ve Abdülaziz Bey bizleri tanıştırıyor. Daha sonra buraya niçin geldiğimizi anlatıyor. Öncelikle mescidi geziyoruz. Mevlevihane 2006'da gördüğüm haliyle duruyor. Herhangi bir değişiklik yok. Yalnızca Şeyh Hacı Ali Dede'nin mezarının yanında bulunan ağaçlar biraz büyümüş. Mescit yine aynı, hiçbir değişiklik yok. Mescidi fotoğ-

rafladıktan sonra avluya çıkıyoruz. Türbenin önündeki sandalyelere oturup sohbet ediyoruz. Türbe ikinci kattaki semahaneye çıkan merdivenlerin altında yer alıyor. Bize çay ikram ediyorlar. Çaylarımız bittikten sonra türbede medfun olan Mevlevi dedelerini ziyaret ediyoruz. Zeminden hafif aşağıda yer alan türbeye kemerli bir bölümden giriliyor. Girişteki çiçekler rengârenk. Bu köşe avluya ayrı bir hava vermiş. Türbenin içerisinde üç tane sanduka bulunuyor. Sandukaların etrafı korkuluklarla çevrilmiş. Türbe ziyaretinden sonra avluya çıkıp ev sahibine semahaneyi görebilir miyiz diye soruyoruz. Verilen izin üzerine semahaneyi de geziyoruz. Semahane oturma odası olarak kullanılıyor. Çocuklar avluda oynuyorlar. Burada üç aile kaldığı için çocuk sayısı bir hayli fazla.

2006'da semahane ve türbenin içini görememiştik, buraları görüntülememiz çok iyi oldu. Ayrıca kitabenin fotoğrafı da bizim

için ayrı bir sürpriz oldu. Elbette ki bunda Abdülaziz Beyin rolü büyük. Mevlevihanede oturan aileyi tanıdığı için işlerimiz çok kolaylaştı. Kendimiz gelseydik beklide avlu kapısından bile giremeyecektik. Zaten Arapça bilmediğimiz için anlaşmamız da zor olacaktı. Allah Abdülaziz Bey'den razı olsun. Bize yardımcı olan ev sahibine teşekkür ettikten sonra mevlevihanedan ayrıldık. Biraz yürüdükten sonra Abdülaziz Beyle de vedalaştık. Sağ olsun bize yardımcı oldu. Biz Türkiye'deyken Abdülaziz Buhari, Mavi Marmara Gemisi, İsraili askerler tarafından saldırıya uğradığı günlerde hayata veda etti. Abdülaziz Buhari'nin vefat haberini 4 Haziran 2010 tarihli Zaman gazetesinde Kerim Balcı'nın Onun hakkında yazdığı "Kudüs'te Son Osmanlı" başlıklı yazıda okudum. Geçirdiği kalp krizi sonucunda hayata veda eden Buhari, tekkenin avlusundaki dede ve babasının mezarlarının yanı başına defnedilmiş. Allah taksiratını affetsin, mekânı cennet olsun!

ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİNE AİT İKİ KİTABE ÜZERİNE

Ahmet ÇELİK

Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Devleti'nin ilk dönemleriyle ilgili çeşitli makaleleri bulunan ve Tarih-i Osmanî Encümeni⁽¹⁾'nin kurucu üyelerinden olan Ahmed Tevhid,

(1) Tarih-i Osmanî Encümeni, başlangıçtan o döneme kadar Osmanlı devletinin mükemmel bir tarihini hazırlamak amacıyla 30 Kasım 1909'da İstanbul'da kuruldu. Cemiyet "Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası" adıyla iki ayda bir yayımlanan tarih dergisi çıkarmaya başladı. Dergi sekiz yıl düzenli olarak yayınlandı. Milli Mücadele yıllarında bastırılmayan dergi, 1923'te "Türk Tarih Encümeni Mecmuası" adını aldı. Tarih-i Osmanî Encümeni de 1924'de "Türk Tarih Encümeni" adını alarak çalışmalarını 1931'e kadar sürdürdü. "Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası" ve onun devamı olan "Türk Tarih Encümeni Mecmuası" günümüzde Türk Tarih Kurumu tarafından "Belleten" adıyla yayınına devam etmektedir.

"Konya Müzesinde İki Kitabe" adıyla Türk Tarih Encümeni Mecmuası'nda, 1 Temmuz 1341/1925'de (s.225-226) bir makalesi yayımlanmıştır. Osmanlı Türkçesi ile yazılan bu makalesinde Ahmed Tevhid, Anadolu Selçukluları dönemi Konya iç kale burcuna ait bir tamiir kitabesi ile Anber Reis Türbesinin kitabesini incelemektedir. Konya Araştırmalarına katkısı olacağını düşündüğümüz Ahmed Tevhid'in "Konya Müzesinde İki Kitabe" isimli makalesi, tarafımızdan bazı açıklamalar yapılarak günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

Tarihi Konya Lisesi ve 1927 yılında yıktırılan Anber Reis Türbesi.

“Konya Müzesinde İki Kitabe”

Son günlerde gazetelerde Konya Müzesi'ne nakledilmiş iki kitabeden bahs olundu. Bunlardan biri Anadolu Selçuklularından Kılıç Arslan III namına olup 600 tarihlidir. Mezkur müzenin⁽²⁾ 222 numarasında mu-

(2) Konya Taş ve Ahşap Eserleri Müzesi 872 env. Nu da kayıtlıdır. Konya kalesine ait olduğu belirtilen 0,82x0,84 m. ebadında kenarları zencirek motifli beyaz mermere kabartma olarak yazılmış yer yer kırık dört satırlık kitabesi mevcuttur. Kitabeye göre Sipehsalar emiri Siraceddin Ah-

kayyed (kayıtlı) bulunan kısmen kırık olan bu taşta şu (Arapça) ibare kazılmıştır:

Rüknü'd-Dünya ve'd-Din
Ebul-Feth Kılıç Arslan ibn Süleyman...

Emru imaretü haza'l-burcul
Emir el-Esfehsalar illa

Celle Sirace'd-Dünya ve'd-
Din Ahmed İsmail

.... Tarih Sitte Mieh.

(Kitabenin Türkçesi şöyledir: Rüknu'd-dünya ve'd-din Sipehsalar Emir Siraceddin fetihler babası Süleyman Şah oğlu Kılıç Arslan (zamanında) bu burcu Sipehsalar emiri İsmail oğlu Siraceddin Ahmed .... 600 senesinde yaptırdı.)

Bu kitabede Kılıç Arslan III'e pederi Süleyman Şah gibi (Rükneddin) unvanı verilmiş zan edilebilir ise de ağırlık ihtimal (kuvvetli ihtimale göre) burç kitabesi Rükneddin Süleyman Şah namına yapılmakta iken vukuu irtihali (vefatı) ile Kılıç Arslan III namına tahvil olunmuştur.

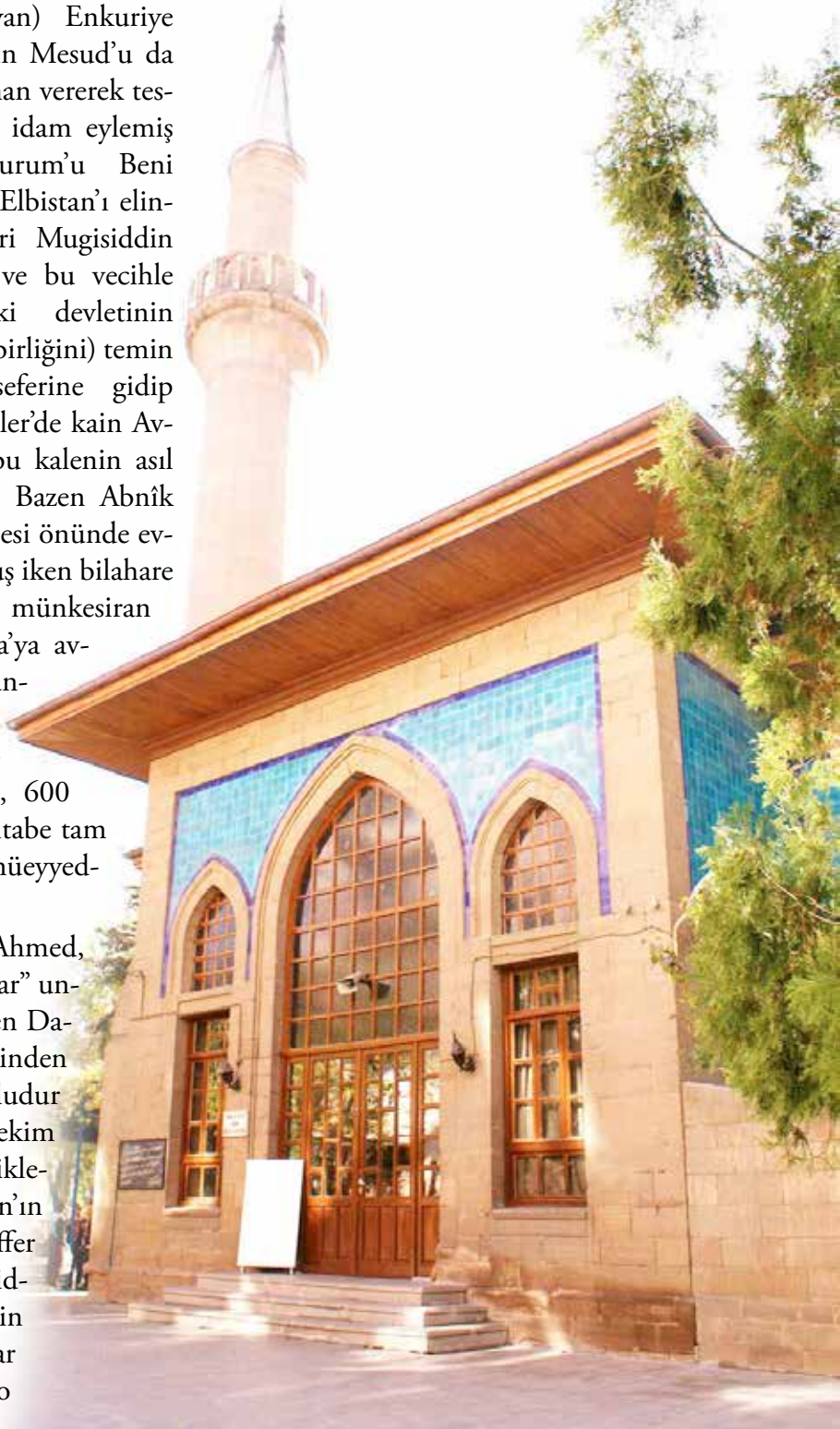
Tokat meliki melik-i kahır Süleyman Şah pederi tarafından biraderlerine temlik olunan memaliki (memleketleri) birer birer zabt etmiş ve 593 senesinde

med, Konya kalesine ait bir burcu III. Kılıç Arslan zamanında 600/1203-4 senesinde yaptırmıştır. Kitabenin sol üst köşesi ile alt kısmında dördüncü satırda yer alan satırda yer yer kırıklar mevcuttur. Bu sebeple güçlükle okunmaktadır. Zencirek motifli ile çerçevelenmiş kitabenin satır araları da zincir-zencirek motifleriyle tezyin edilmiş çubuklarla birbirinden ayrılmışlardır. Bazı müellifler bu kitabenin Konya iç kalesine ait olduğunu belirterek bunun inşa kitabesinden ziyade tamir kitabesi olduğunu belirtmektedirler. Bakınız: Remzi Duran, Selçuklu Devri Konya Yapı Kitabeleri, s.33.

Konya'yı Sultan Keyhüsrev I'den alarak meliklikten sultanlığa çıkmış ve en ziyade mukavemet eden (karşı koyan) Enkuriye Meliki Muhyiddin Mesud'u da istiman ettiği (eman vererek teslim aldığı) halde idam eylemiş ve ondan Erzurum'u Beni Saltuk'tan alarak Elbistan'ı elinde aldığı biraderi Mugisiddin Tuğrul'a vermiş ve bu vecihle Anadolu Selçuki devletinin vahdet-i asliyesi (birliğini) temin ile Gürcistan seferine gidip Erzurum'da Pasinler'de kain Avnik (Güzelsu), (bu kalenin asıl ismi Havinik'dir. Bazen Abnîk de denmiştir.) kalesi önünde evvel muzaffer olmuş iken bilahare mağlup olmuş ve münkesiran (yenilerek) Konya'ya avdetinde (dönüşünde) 601 senesinde irtihal etmiştir. İbni Bibi, 600 diyor ise de bu kitabe tam 600 olduğunu müeyyedir.

Siraceddin Ahmed, "Emir el-Sipehsalar" unvanından istidlalen Danişmendi mulûkinden olan İsmail'in oğludur diyebiliriz. Nitekim Danişmendi meliklerinden Yağı Basan'ın üç oğlu Muzaffer Mahmud, Zahiriddin İli, Bedriddin Yusuf (Muhtasar İbni Bibi, 24) o

devirde Selçuki uç beylerinden idi. Fakat İbni Bibi Muhtasar'ın-

da bu Siraceddin ibni İsmail'in ismi geçmez.

Selçukiler Isparta'yı (İbni Bibi'de Sparta⁽³⁾) Kılıç Arslan III zamanında açmışlardır.

Bu kitabe Konya'da Sahib Ata Camii bahçesinde bulunmuştur.

İkinci Kitabe: Anber Reis Türbesi⁽⁴⁾

İkinci kitabe Mösyö Clement Huart (Küçük Asya Arabice Kitabeleri (4)) adlı eserinde 47 numarada muharrer(yazılı)dır. Konya Belediyesi tarafından Serbanbaşı Anber Reis Türbesi'nin hedm edilmesi (yıkılması) üzerine kitabe taşı müzeye⁽⁵⁾ nakl olunmuş ve 221 numaraya kaydedilmiştir. Bu kitabe⁽⁶⁾

(3) Muhtasar İbni Bibi, 24.

(4) Konya Lisesinin batısında ve Atatürk Anıtı'nın karşısındadır. Kılıç Arslan IV. Zamanında (663 H. 1264 M.) tarihinde Anber Reis türbesi olmak üzere yaptırılmıştır. Selçuklu klasik Türbe özelliklerini taşıyan Anber Reis Türbesi caminin doğusunda idi. Anber reis camii 1327/1909'de tamamen yıktırılarak yeniden yaptırılmıştır. Anber Reis Türbesi ise 1927 yılında Anıt Meydanını genişletmek amacıyla Konya Belediyesi tarafından yıktırılmıştır. Türbe mahzen ve sembolik mezar olmak üzere iki bölümden meydana gelmekteydi. Faik Soymen, İbrahim Tongur, Konya Eski Eserler Kılavuzu, s.157; Mustafa Yıldırım, Konyada Son Asırda Kaybolan Bazı Türk Yapıları, s.83-85.

(5) Konya Taş Ve Ahşap Eserleri Müzesi 917 nu.da kayıtlı olup Anber Reis Türbesine ait olduğu belirtilen kitabe, 0,62X054 m. ebadında beyaz mermere kabartma olarak üç satır halinde girift bir hat ile yazılmıştır.

(6) Kitabede zamanın sultanının adı, elkab ve ünvanları yer almamaktadır. Kitabenin tarihini dik-kate alarak türbenin 4. Rükneddin Kılıç Arslan'ın zamanında yaptırıldığını anlıyoruz. Selçuklu saray ağalarından Zaimüddün Şehabeddin Anber Reis adına 663/1264-65 senesinde yaptırılan türbenin 3. satırında yapının inşa tarihine ilişkin ay olarak isminin yazıldığı yer kırılmıştır. Kitabe oldukça girift bir yazı ile yazılmış ve çoğunlukla noktalı harfler noktalama bırakılmıştır. Harflerin aralarındaki boşluklar tırfiller rumi ve çiçek tomurcuğu motifleri ile doldurulmuştur. Satırlar birbirlerinden enli çubuklarla ayrılmıştır. Kitabe başka nesriyatlarla da yer almaktadır. Remzi

muma ileyh Mösyö Huart'ın kıratından (okuyuşundan) pek farklı olmakla buraya tekrar yazıldı:

Hazihil-kubbetü türbetü'l-kabri ilallahi Teala Şehabeddin Anber el-Haseşi⁽⁷⁾

Zaimü'd-dari nurillahi kabrihi ve cealehü yevmi'l-kıyameti mine'l-faizin bi-lutfihi

Ve keremihi bi hürmeti Muhammed nebiyyihi aleyhisselam fi gurreti...

El-mübarek sene selase ve sittin ve sitte mieh.

(Kitabenin Türkçesi:

"Bu fakir zaimü'd-dar Habeşi Şehabeddin Anber'in bu kubbe-li türbesi - yüce Allah kabrini nurlandırсын ve kıyamet gününde peygamber Muhammed aleyhisselamın hürmetine kendisine lütuf ve keremi bol olsun- 663 yılı mübarek... ayının başlarında yapıldı.)

Kaynaklar:

Ahmed Tevhid, Konya Müzesinde İki Kitabe, Türk Tarih Encümeni Mecmuası, cilt: XV, sayı: 10, (87), İstanbul, 1 Temmuz 1341/1925 s. 225-226

Faik Soymen, İbrahim Tongur, Konya Eski Eserler Kılavuzu, Konya 1944

Mustafa Yıldırım, Konya'da Son Asırda Kaybolan Bazı Türk Yapıları, (SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Lisans Tezi) Konya 1997

Remzi Duran, Selçuklu Devri Konya Yapı Kitabeleri, Ankara 2001

Duran, s.59-60.

(7) Anber'i Mösyö Huart (Ömer) okumuştur. Bundan sonra ki (el-Habeşi) okunduğu gibi (el-Ceyşi)de okunabilir. Epigraphie Arabe de l'Asie Mineure, par. Clement Huart, 1895.

REHBER GÖZÜYLE: BOSNA HERSEK GÜNLÜĞÜ... (1)

Tuba KABAĞCI

19 Ağustos 2013/Pazartesi:
Tüm yıl boyunca okul, iş, eğitim, geziler vs... zorunlu görevlerimden sonra artık bir yurtdışı seyahatini hak etmiş oluyorum sanırım. Haftalar önce planlanmış bir Bosna Hersek gezisi için hazırdım. İlk kez yurtdışına çıkıyor olmanın heyecanını yaşadığımı söyleyemem. Kendi memleketimden bir şehre yolculuk yapacakmış gibi hissediyordum kendimi.

Yüzyıllarca Osmanlı egemenliğinde kalmış Balkanların en önemli ülkesine gidecektik. Bir tarihçi adayı olmam nedeniyle birçok malzeme bulacağımdan emindim. Anadolu coğrafyası dışında Avrupa'da eski bir Osmanlı ülkesi görmeyi ümit ediyordum.

Geziyi yapmadaki amaçlarımızdan biri bu idi zaten.

Türk Hava Yolları'nın 14.55 deki İstanbul uçağı ile İstanbul'a transferimiz sağlanıyor. Saat 19.00 Saraybosna'ya uçuyoruz. Yaklaşık bir buçuk saatlik yolculuğun ardından Türkiye saatiyle 20.30'da Saraybosna Uluslararası Havaalanına ulaşıyoruz. Burada bizi Rehberimiz Salih ve kaptanımız Edim karşıladı. Rehberimiz Salih henüz 21 yaşında ve 3 yıldır Saraybosna'da bulunan Malatyalı bir Türk. Şuanda Saraybosna Üniversitesi'nde Elektrik Elektronik Mühendisliği bölümünde eğitimini devam ettirmekte olduğundan haberdar oluyoruz. Kaptanımız Edim ise bir Boşnak.

Gezimizin ilk günü doğal olarak yolculukla geçti. Ancak akşam erken bir saatte kalacağımız yere gitmektense gezmeyi tercih ettiğimizden Saraybosna denilince ilk akla gelen mekan Başçarşı'ya gittik. Akşam vakti bu çarşıda gördüğümüz tek şey açık hediyelik eşya dükkanlarıydı. Paramızı Türkiye'de bozdurmamıştık. Açık bir döviz bürosu bulmak ümidiyle çarşıda ilerlerken bir döviz bürosu takıldı gözümüze. İçine girip TL bozdurmak istiyoruz dediğimizde aldığımız cevap hayli ilginçti. Çünkü TL değişimi yapmıyorlardı. İşte bu andan itibaren aklımda bir Bosna profili oluşmaya başlamıştı. Çarşının daha da içlerine gittiğinizde kendinizi Avrupa'nın göbeğinde varoş bir sokakta buluyorsunuz kendinizi. Barların gece kulüplerinin yoğunlukta bulunduğu bir bölge burası. Birçok insan Bosna Hersek'i İslami kimliğiyle tanımak ister ancak tarihsel gerçekleri ve Bosna'nın şu anki kozmopolit yapısını bilen insanların bu manzaralar karşısında şaşırması gerekir. Bosna Hersek Müslüman nüfusun yanı sıra Hristiyan nüfusun da olduk-

ça yoğun olduğu bir ülkedir. Özellikle başkent Saraybosna bunun en açık şekilde görülebileceği yerlerin başında gelmektedir. Halk burada Avrupalı bir yaşam tarzını benimsemiş bunu da özellikle mimari yapılarına fazlasıyla yansıtmıştır. Saraybosna'da dükkânların saat 22.00 civarında kapandığını öğreniyoruz. Bu Bosna'daki baskının dolaylı bir göstergesi diyebiliriz. Şehre gelen turistlerin yoğun olarak dışarıda bulundukları bu saatlerde dükkânlar kapatılıyor. Açık olan yerler ise cafe ve barlar...

İlk günkü izlenimlerimizin ardından Uluslararası Saraybosna Üniversitesi'nin öğrenci yurduna gidiyoruz. Konaklamalarımız burada olacak. Öğrenci yurdu ülke standartlarına göre oldukça iyi bir mekân. Odalar iki kişilik 3 yıldızlı otel rahatlığında.

20 Ağustos 2013/Salı: Gezimizin ikinci gününde güneşli bir Saraybosna sabahına uyandık. Bunu söylememin nedeni Balkan ülkelerinde güneşin biraz nazlı olduğu düşüncesidir. Yurtta aldığımız kahvaltının hemen ardından

rehberimiz eşliğinde yola koyuluyoruz. Bugünkü ilk durağımız Konjic.

Bosna Hersek doğası, coğrafyası ve yerleşimi bakımından tipik bir Avrupa ülkesi görünümündedir. Virajlı yollardan geçiyorsunuz ama hiç sıkılmıyorsunuz. Fotoğraf çekerken ve bu doğa harikası manzaraları izlerken vaktin nasıl geçtiğinin farkına bile varmıyorsunuz. Konjic ve Saraybosna arasındaki mesafe yaklaşık 60 km ve 1 saatlik güzel bir yolculuktan sonra Konjic'e varıyorsunuz. Konjic vadinin içinde Neratva Nehri'nin iki yakasına kurulmuş küçük bir kasaba görünümündedir. Cadde kenarlarında yükselen dağ yamaçlarına yapılmış küçük evler bugün hediyelik eşya dükkânı ve restaurant olarak kullanılmaktadır. Burada Türkleri çağrıştıran birçok isim görünce merak ediyor ve rehberimiz Salih'e bunun nedenini soruyorum; Konjic bölgesinin eyalet başkanı statüsündeki yöneticisinin Türklere ve Türkiye'ye duy-

duğu sempati ve yakınlıktan dolayı Türk yatırımcılara diğer bölgelerden daha çok izin verildiğini öğreniyorum. Bosna Hersek'e gelmeden önce yaptığım araştırmalarım sonucu birçok Osmanlı eserinin TİKA tarafından restore edildiğini öğrendim. Bunlardan bir tanesi de Konjic Köprüsü'dür. Köprü 1682 de IV. Mehmet tarafından inşa edilmiş bir Osmanlı eseridir. 1945'te II. Dünya Savaşı'nda hasar görmüştür. 2005-2009 yılları arasında TİKA ve Konjic Belediyesi tarafından restore edilmiştir.

Konjic'deki gezimizin ardından Poçitel'e doğru yola çıkıyoruz. Poçitel Neratva Nehri'nin doğaya kattığı yeşil manzara ve gri taşların bütünleşmesi ile oluşmuş şirin bir Osmanlı köyüdür. Saraybosna'ya yaklaşık 150, Mostar'a ise 20 km uzaklıkta Hersek Bölgesinde kalmaktadır. Hersek bölgesi Bosna'nın en sıcak bölgesi olmalı diye düşünüyorum. Saraybosna'da hava sıcaklığı 28c iken Poçitel'de sıcaklık 38c

derece idi. Poçitel “başlangıç” demektir. Osmanlı’nın bu bölgedeki ilk yerleşim yeri olmasından dolayı bu isim verilmiş. Burası Osmanlı’nın 1444’te fethettiği bir sınır karakoludur. Adriyatik’e sadece 30 km uzaklıkta bulunmaktadır. Hırvatistan’dan gelen ticaret yollarının buradan geçtiğini öğreniyoruz. Dolayısıyla ekonomik açıdan da ayrı bir öneme sahip. Zaten bu özelliğinden dolayı Bosna savaşı sırasında Hırvatlar tarafından talan edilmiştir. Köyde şuanki nüfus oldukça az ve çoğunun Müslüman olduğunu öğreniyoruz. Burada mimari farklılıklar da gözlenmektedir. Buradaki yapıların en göze çarpan özelliği çatıları da dâhil olmak üzere tamamıyla taştan yapılmış olmalarıdır. Meyve burada az olmasına rağmen yol kenarlarında ve gezi alanlarında meyve satan kadınlarla karşılaşıyorsunuz. Özellikle incirin üretimi de tüketimi de hayli fazla. Burada misket büyüklüğünde incirler görebilirsiniz.

Poçitel’de bulunan kalenin IV.yüzyılda yapıldığı anlaşıyor.

Osmanlı’nın bölgeye gelmesi ile birlikte kale güçlendirilmiş ve genişletilmiştir. Kalenin hemen girişinde buranın yerel satıcılardan alışveriş yapabilmek imkanınız bulunmaktadır. Biraz rampa çıktıktan sonra kale içinde bir düzlüğe ulaşılmaktadır. Bu düzlükte Şişman İbrahim Paşa tarafından yaptırılan Camii bulunmaktadır. Bu camii Osmanlı’nın klasik kale camilerinden bir tanesi olarak çıkıyor karşımıza. Tek kubbe ile örtülmüş kareye yakın bir harim bölümünden oluşmaktadır. Avlusunda mezar taşı parçaları ve yapılarından çıkarılmış taş eserlerden oluşan bir koleksiyon sergilenmektedir. Evliya Çelebi’nin seyahatnamesinde kale içinde 150 kadar evin bulunduğu yazmaktadır. Şuan da yerleşim kale ile bütünleşmiş durumdadır. Kale ve çevresinde birçok Osmanlı eseri bulunmaktadır. Poçitel Bosna savaşıdan sonra Dünya Bankası ve Türkiye’nin de yardımlarıyla baştan sona onarılmış ve 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesine alınmıştır.

• *Devam Edecek*

